

Παιδαγωγική Προσέγγιση Μαθητών με Προβλήματα Λόγου και Ομιλίας

Σοφία Γεωργακάκου
 Λογοπεδικός
 ΚΕΔΔΥ Δ' Αθηνών

Η ομιλία

Η φωνητική έκφραση

συστηματοποιημένων ήχων
που έχουν νόημα με μορφή
ηχητικών συνδυασμών και
λέξεων.

Ο λόγος

Είναι μία εσωτερική γνωστική διεργασία που προϋποθέτει τη διαμόρφωση

- ιδεών,
- σκέψεων
- συναισθημάτων

σύμφωνα με σημασιολογικούς και γραμματικούς κανόνες

Η επικοινωνία

Οποιοσδήποτε τρόπος, λεκτικός ή μη λεκτικός, μέσω του οποίου ένα άτομο **ανταλλάσσει / ανακοινώνει** βιώματα, ιδέες, γνώσεις και συναισθήματα **με/σε ένα άλλο**.

ΨΥΧΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

F80—F89

Διαταραχές της ψυχολογικής ανάπτυξης

Επισκόπηση της ενότητας

F80 Ειδικές αναπτυξιακές διαταραχές της ομιλίας και της γλώσσας (του λόγου)

F80.0 Ειδικές διαταραχές της άρθρωσης

F80.1 Διαταραχή στην έκφραση της γλώσσας (του λόγου)

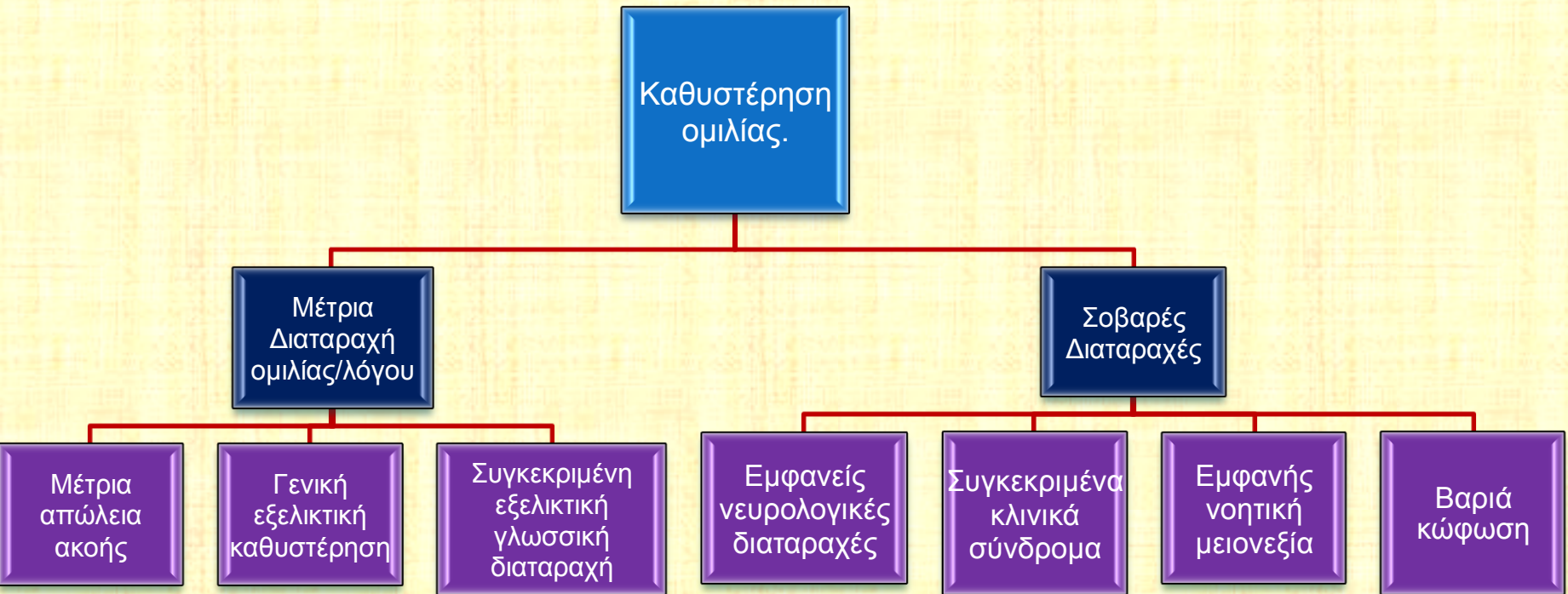
F80.2 Αντιληπτική διαταραχή της γλώσσας (του λόγου)

F80.3 Επίκτητη αφασία συνοδευόμενη από επιληψία
[Σύνδρομο Landau-Kleffner]

F80.8 Άλλες αναπτυξιακές διαταραχές της ομιλίας και της γλώσσας
(του λόγου)

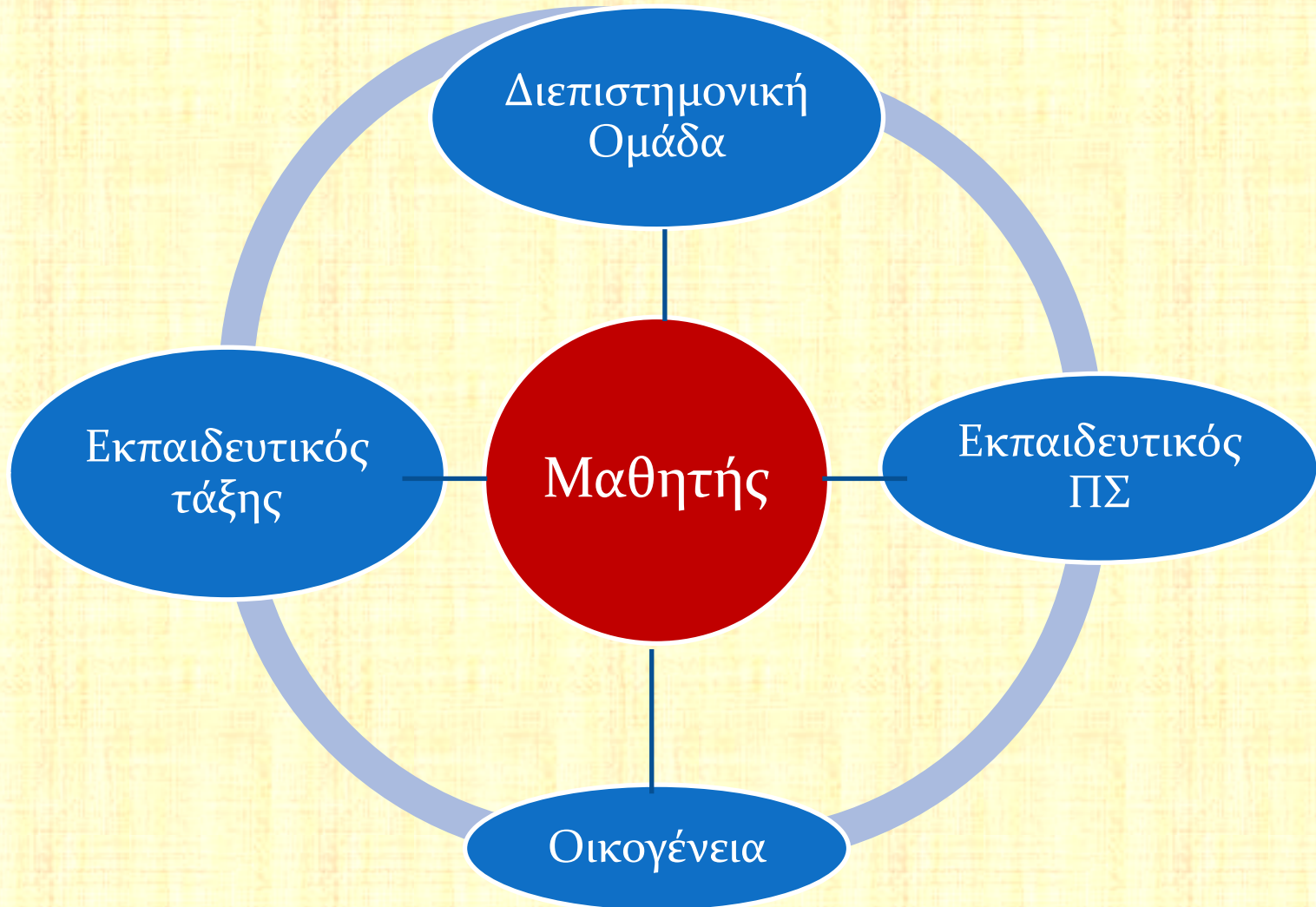
F80.9 Αναπτυξιακή διαταραχή της ομιλίας και της γλώσσας
(του λόγου), μη καθοριζόμενη

Περιληπτικό διάγραμμα ροής των διαφόρων συνεπειών πρώιμης καθυστέρησης της ομιλίας

*Από τους Fundudis, Colvin και Garside (49)

Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται, σχεδιάζει και υλοποιεί προγράμματα με την διεπιστημονική ομάδα του ΚΕΔΔΥ

Άξονες (λόγου-επικοινωνίας) στην εκπαιδευτική πράξη

Ο εκπαιδευτικός επιδιώκει να αναδείξει:

- ❖ Τα δυνατά σημεία
- ❖ Τις αναδυόμενες δυνατότητες και ικανότητες
- ❖ Τις ανάγκες του μαθητή
- ❖ Τις ανάγκες τροποποίησης του περιβάλλοντος

Στοιχεία του λόγου για διερεύνηση στην τάξη

ΛΟΓΟΣ

```
graph TD; A[ΛΟΓΟΣ] --- B[ΔΟΜΗ]; A --- C[ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ]; A --- D[ΧΡΗΣΗ]
```

ΔΟΜΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΧΡΗΣΗ

ΔΟΜΗ

ΦΩΝΗΤΙΚΗ
ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΦΘΟΓΓΟΙ
ΦΩΝΗΜΑΤΑ
ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΟΙ
ΚΑΝΟΝΕΣ

ΜΟΡΦΗΜΑΤΑ
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΟΙ
ΚΑΝΟΝΕΣ

ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΤΟ
ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ
ΛΕΞΕΩΝ ΣΕ
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

```
graph TD; A[ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ] --- B(( )); B --- C[ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ]; B --- D[ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ];
```

ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ

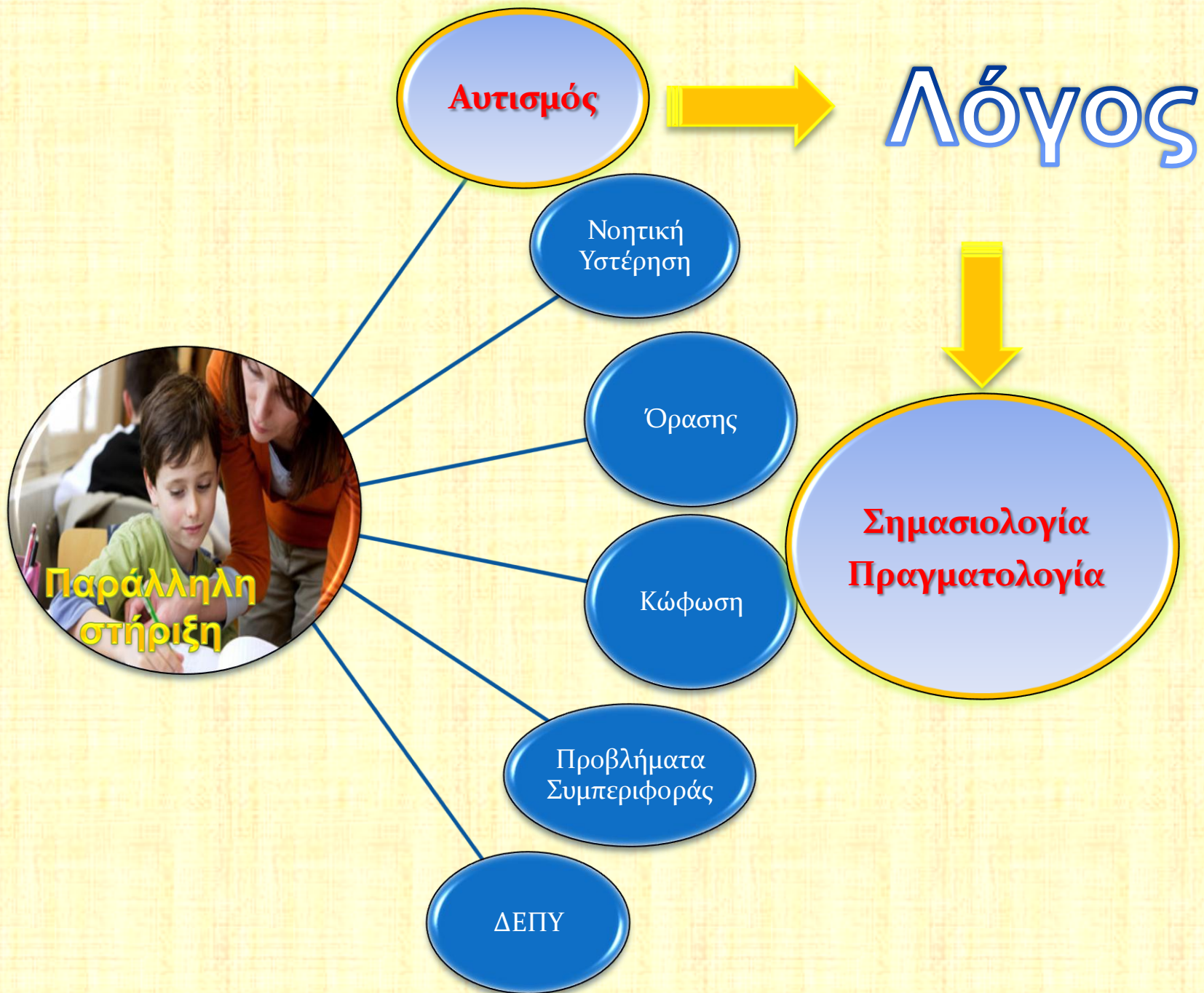
ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ
ΛΕΞΕΩΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΚΟΙΝΟΝΙΟΓΛΩΣΣΙΚΟΙ
ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

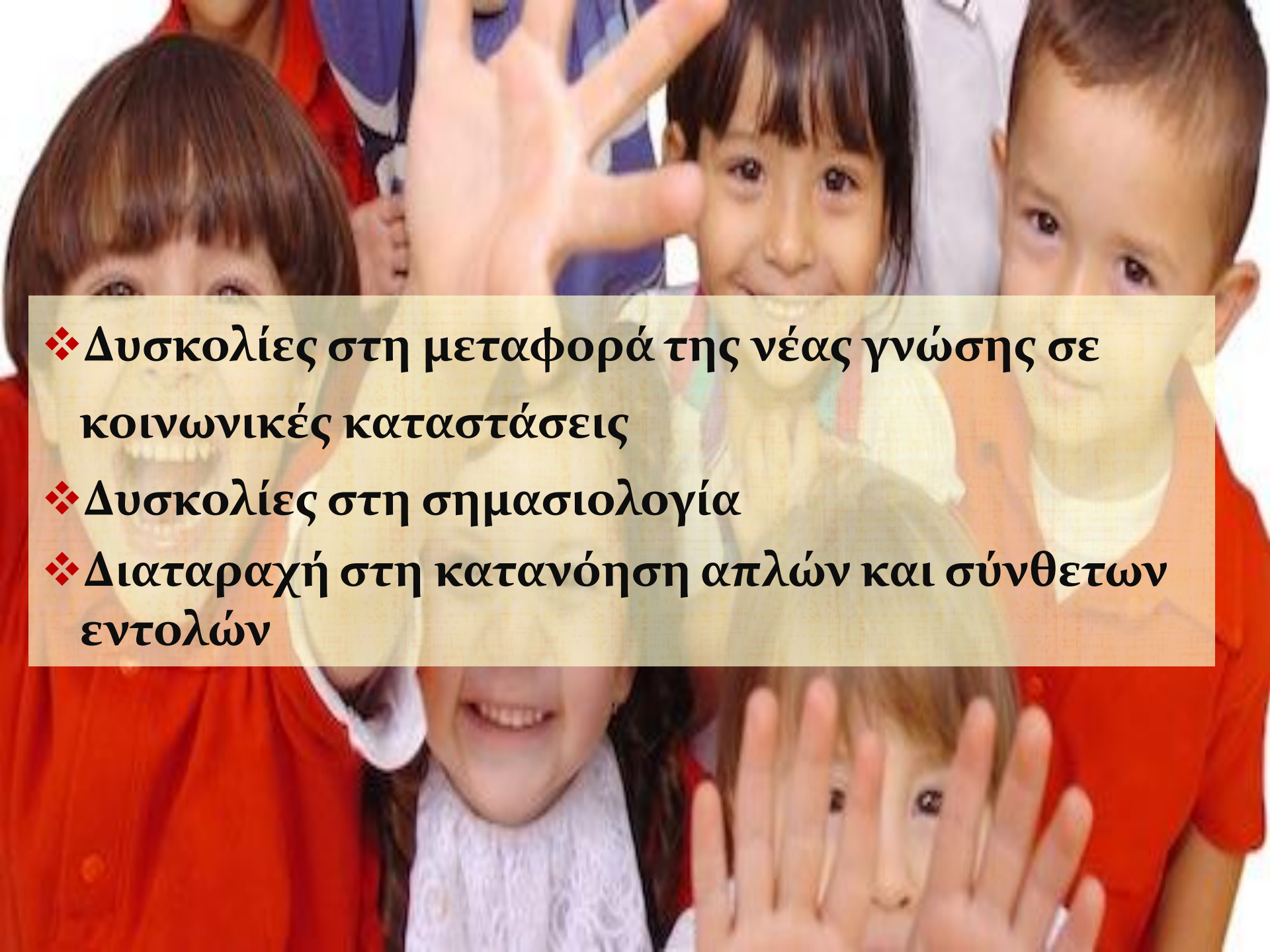

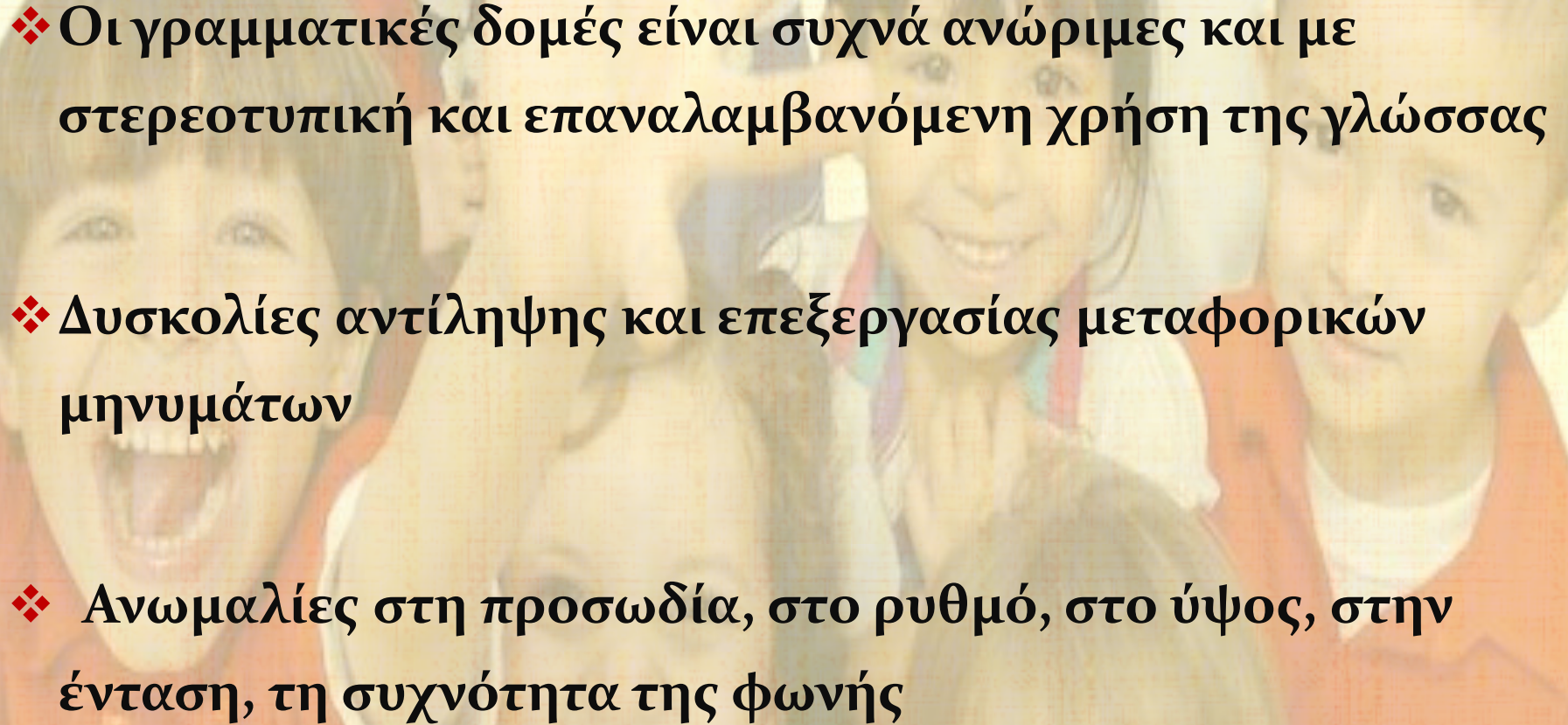
Γενικά χαρακτηριστικά του λόγου των παιδιών με ΔΑΦ

Χαρακτηριστικό του αυτισμού αποτελούν οι δυσκολίες επικοινωνίας παρά οι δυσκολίες ομιλίας και λόγου

- ❖ Διαταραχή της κοινωνικής αλληλεπίδρασης
- ❖ Διαταραχή της επικοινωνίας - λεκτικής και μη λεκτικής
- ❖ Δυσκολία στην κυριολεκτική κατανόηση και χρήση της γλώσσας
- ❖ Δυσκολία στη γενίκευση εννοιών

-
- A group of diverse young children, including a girl with brown hair and bangs, a girl with dark hair and bangs, and a boy with short brown hair, are smiling and waving their hands. They are wearing red and white clothing. The background is white.
- ❖ **Δυσκολίες στη μεταφορά της νέας γνώσης σε κοινωνικές καταστάσεις**
  - ❖ **Δυσκολίες στη σημασιολογία**
  - ❖ **Διαταραχή στη κατανόηση απλών και σύνθετων εντολών**

-
- ❖ Οι γραμματικές δομές είναι συχνά ανώριμες και με στερεοτυπική και επαναλαμβανόμενη χρήση της γλώσσας
  - ❖ Δυσκολίες αντίληψης και επεξεργασίας μεταφορικών μηνυμάτων
  - ❖ Ανωμαλίες στη προσωδία, στο ρυθμό, στο ύψος, στην ένταση, τη συχνότητα της φωνής

Ο λόγος των παιδιών με ΔΑΦ

Οι ικανότητες του προφορικού λόγου στον αυτισμό εκτείνονται από την **πλήρη έλλειψη** τους μέχρι **λογόρροια** ή μια **ιδιαίτερη - ιδιόμορφη ευχέρεια**

Ο Λόγος των παιδιών με ΔΑΦ

- Τείνει να είναι **μη παραγωγικός**, χαρακτηρίζεται συχνά από άμεση και καθυστερημένη ηχολαλία
- Η κατανόηση **προηγείται** της παραγωγής λόγου. Ωστόσο, ο λόγος μπορεί να έχει σχετικά καλή δομική μορφή, να είναι παραγωγικός, αλλά να υπολείπεται στην κατανόηση

- Λεπτομερής ανάλυση περιεχομένου έχει δείξει ότι η ικανότητα κατανόησης μπορεί να είναι **πιο υψηλή** από την ικανότητα παραγωγής
- Η ικανοποιητική ευχέρεια στη δομή και στη μορφή παραπέμπει συνήθως σε **καλό επίπεδο** κατανόησης
- Η ανάγνωση μπορεί να είναι **πιο εύκολη** από την αφήγηση μιας απλής ιστορίας ή από τη σύνδεση με ειρμό ενός περασμένου γεγονότος

Παραγωγικός Λόγος	Μη Παραγωγικός Λόγος
Λεπτομερής ανάλυση	Άμεση και καθυστερημένη ηχολαλία
Κατανόηση < ικανότητα παραγωγής	Αντιστροφή εννοιών (αντωνυμιών)
	Ιδιομορφίες στην προσωδία: σχολαστικός, μονότονος ή με παράξενο επιτονισμό και έμφαση
ανάγνωση > αφήγηση μιας απλής ιστορίας ή από τη σύνδεση με ειρμό ενός περασμένου γεγονότος	

Παρομοίωση=Κατανόηση

Θέλω να είστε ήσυχοι **σαν**
αρνάκια

Μεταφορά= Σύγχυση

Θέλω να είστε αρνάκια

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Εκμάθηση λεξιλογίου
Κατανόηση

Εδραίωση επικοινωνιακών δεξιοτήτων

Εκμάθηση - Επέκταση λεξιλογίου

«Κατονομασία χρωμάτων»

Δυσκολία στη χρήση αντωνυμιών, προθέσεων, προσώπων

- ❖ Δυσκολίες στη χρήση των προσωπικών αντωνυμιών («εγώ», «εμένα», «εσύ», «εσένα»)
- ❖ Δεν χρησιμοποιεί συνήθως το πρώτο πρόσωπο αλλά αναφέρεται στον εαυτό του στο δεύτερο (**«εσύ»**), ή στο τρίτο (**«αυτός»**)
- ❖ Σοβαρή καθυστέρηση στο συμβολικό παιχνίδι

Δυσκολία στη χρήση αντωνυμιών, προθέσεων, προσώπων

- ❖ Η αντωνυμία **«εγώ»** τονίζει απλά **«ποιος μιλάει»**, δεν ενισχύει ουσιαστικά την κατανόηση
- ❖ Σύγχυση στη χρήση του **β'** προσώπου **«εσύ»**, πολύ πιο βαθιά καθώς αναφέρεται στο άτομο στο οποίο απευθυνόμαστε και δεν είναι παρόν

Διδακτικές προσεγγίσεις «Εγώ-Εσύ»

Κυριολεκτική Κατανόηση

την ποσότητα του διαφορούμενου

τις αφηρημένες προθέσεις

τη χρήση ιδιωματισμών

γλωσσικών ιδιομορφιών

παροιμιών

Κυριολεκτική Κατανόηση

Αδυναμία κατανόησης των ευγενικών ή συμβατικών εκφράσεων οι οποίες ερμηνεύονται κυριολεκτικά

Κατανόηση -Δομή

- ❖ Έννοιες (π.χ. Δέντρο – Θάμνος – Πόα)
- ❖ Αιτιολογικές σχέσεις (π.χ. όταν κρυώνω, φοράω μπουφάν, «κύκλος νερού», Περσικοί πόλεμοι, βαρύτητα – πτώση σωμάτων, κλπ)
- ❖ Αναλογίες (π.χ. το πουλί πετά - το ψάρι κολυμπά, ανάλογα - αντιστρόφως ανάλογα ποσά, κλπ)

ΠΡΟΣΩΔΙΑ

Είναι ο **ρυθμός**, ο **τόνος** και ο **επιτονισμός**
της ομιλίας, τα οποία δεν
κωδικοποιούνται από την γραμματική ή
από την επιλογή του λεξιλογίου

ΠΡΟΣΩΔΙΑ

Παιδαγωγική Προσέγγιση:

εγώ το έκανα αυτό

εγώ το έκανα αυτό

εγώ το έκανα αυτό

ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Ορισμοί

- ❖ Η **άμεση ηχολαλία** είναι η επανάληψη ομιλίας η οποία παράγεται μετά από δύο εναλλαγές από την πρωτότυπη παραγωγή
- ❖ Η **καθυστερημένη ηχολαλία** είναι η επανάληψη ομιλίας η οποία επαναλαμβάνεται αρκετό χρονικό διάστημα μετά
- ❖ Η **στερεότυπη ομιλία** είναι η επανάληψη ομιλίας η οποία αποτελείται από μία λέξη, φράση ή μίγμα εκφωνήσεων χωρίς απόδειξη επικοινωνιακής σκοπιμότητας.
- ❖ Οι **αδιάκοπες ερωτήσεις** είναι οι επαναληπτικές λεκτικές αναζητήσεις που παράγονται με επικοινωνιακή σκοπιμότητα
- ❖ Η **παραγωγική γλώσσα** είναι οι μονές λέξεις ή εκφωνήσεις οι οποίες παράγονται ανεξάρτητα (μη-επαναλήψεις) παράγονται σαν αποτέλεσμα του γλωσσικού συστήματος τού ίδιου του ομιλητή

ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ:

- ❖ Διεύρυνση των προσπαθειών επικοινωνίας τού παιδιού ρωτώντας το» **«τι θέλει»**
- ❖ **Κατανόηση** της προσπάθειας επικοινωνίας
- ❖ Διεύρυνση **λεξιλογίου** (π.χ. οικογένειες, σύνθετες λέξεις)
- ❖ **Υποστήριξη** του παιδιού για χρήση αποτελεσματικού μέσου επικοινωνίας (εικόνες, κτλ.)

ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ:

- ❖ **Τροποποίηση** του περιβάλλοντος για αύξηση της πρόβλεψης και της συνοχής με ταυτόχρονη μείωση πολλών σύνθετων και διεγερτικών καταστάσεων
- ❖ **Απλοποίηση** του εισαγόμενου δείγματος γλώσσας για να ταιριάζει με το γλωσσικό επίπεδο του παιδιού
- ❖ **Αναγνώριση** και ανταπόκριση κατάλληλα σε ηχολαλικές εκφωνήσεις που χρησιμοποιούνται για πρακτικούς, γνωστικούς και κοινωνικούς σκοπούς
- ❖ **Παροχή** προτύπων συμβατικών και κατάλληλων εκφωνήσεων για προώθηση συγκεκριμένων επικοινωνιακών λειτουργιών

ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

στην τάξη

- ❖ **Διεύρυνση της πραγματολογικής βάσης** (π.χ. ποιες οι διαφορές στο πολίτευμα Αθήνας-Σπάρτης;)
- ❖ **Δημιουργία αλληλεπιδράσεων** (συνεργατική μέθοδος) σχετικά με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος (π.χ. μέτρηση τάξης με μέτρο)
- ❖ Δημιουργία **προϋποθέσεων μάθησης** κοινωνικών καταστάσεων-λειτουργιών μέσα στην τάξη. (π.χ. αναμονή- η σειρά μου, κτλ.)
- ❖ Δημιουργία **μαθησιακών ευκαιριών** μέσω δραστηριοτήτων (π.χ. οικογένειες λέξεων, ρήματα καθημερινών δραστηριοτήτων)

ΕΥΚΟΛΗ ΓΛΩΣΣΑ (EASY TO READ)

Ακολουθήστε τους εξής κανόνες:

- ❖ Μικρές προτάσεις
- ❖ Μία πληροφορία σε κάθε πρόταση
- ❖ Κάθε πρόταση σε μία σειρά
- ❖ Κενές γραμμές ανάμεσα στις προτάσεις

Χρησιμοποιήστε κείμενα γραμμένα στον Η/Υ με τις εξής γραμματοσειρές:

- ❖ Arial
- ❖ Helvetica

Η γραμματοσειρά να είναι στο μέγεθος 14 ή 16

- Χρησιμοποιήστε όσο το δυνατόν λιγότερες ξένες λέξεις
- Χρησιμοποιήστε περισσότερα ρήματα παρά ουσιαστικά
- Χρησιμοποιήστε δευτερεύουσες προτάσεις μόνον αν είναι απαραίτητο
- Χρησιμοποιήστε ενεργητική φωνή παρά παθητική
- Χρησιμοποιήστε πάντα τις ίδιες έννοιες
- Μην χρησιμοποιείτε συντομεύσεις
- Μην γράφετε τους αριθμούς ολογράφως
- Χρησιμοποιήστε θετικές εκφράσεις
- Χρησιμοποιήστε εικόνες για επεξήγηση

Κοινωνικές Ιστορίες

- ❖ Οι κοινωνικές ιστορίες είναι εφαρμόσιμες στο σχολείο
- ❖ Περιγράφουν κοινωνικές καταστάσεις που δυσκολεύουν ή προκαλούν σύγχυση στα παιδιά με ΔΑΦ

Παράδειγμα 1.

"Η συγκέντρωση θα γίνει στη 1:00. Όταν λέμε συγκέντρωση εννοούμε ότι όλα τα παιδιά θα μαζευτούν στο θέατρο του σχολείου. Τα παιδιά της τάξης μας θα καθίσουν μαζί. Κάποιος θα παίξει κιθάρα για όλα τα παιδιά μαζί. Θα παίξει κιθάρα για μένα και για όλους τους άλλους. Θα θέλει όλοι να τον προσέχουν όταν παίζει κιθάρα. Τα περισσότερα παιδιά θα τον προσέχουν όταν παίζει". **Συνεχίστε την περιγραφή της κατάστασης αφήνοντας μια πρόταση ανοιχτή στο τέλος για να συμπληρωθεί με την κοινωνική ικανότητα που έχει προτεραιότητα για κάθε παιδί:**

"Θα _____ στο θέατρο. Θα κάτσουμε όλα τα παιδιά _____. Θα ακούσουμε κάποιον να παίζει κιθάρα. Θα τον _____ όταν παίζει κιθάρα".

Παράδειγμα 2.

'Τα αγόρια του σχολείου παίζουν στη μπασκέτα της αυλής του σχολείου. Τους αρέσει να βάζουν «καλάθια». Μέτρησε τα αγόρια που βλέπεις.

Υπάρχουν _____ αγόρια κάτω από την μπασκέτα της αυλής του σχολείου".

Γράφοντας Κοινωνικές Ιστορίες...

Σύμφωνα με την *Kathleen Ann Quill* (1995) κατά τη συγγραφή κοινωνικών ιστοριών παίρνουμε υπ' όψιν τα εξής:

Μελέτη του χρονικού διαστήματος προσοχής, των ικανοτήτων, των ενδιαφερόντων και του χαρακτηριστικού τρόπου μάθησης

Χρήση λεξιλογίου και τύπων σε μέγεθος σύμφωνο με το επίπεδο του διαβάσματος

Επεξήγηση κινήτρων και ενεργειών των παιδιών

Συμπερίληψη λεπτομερών κοινωνικών πληροφοριών

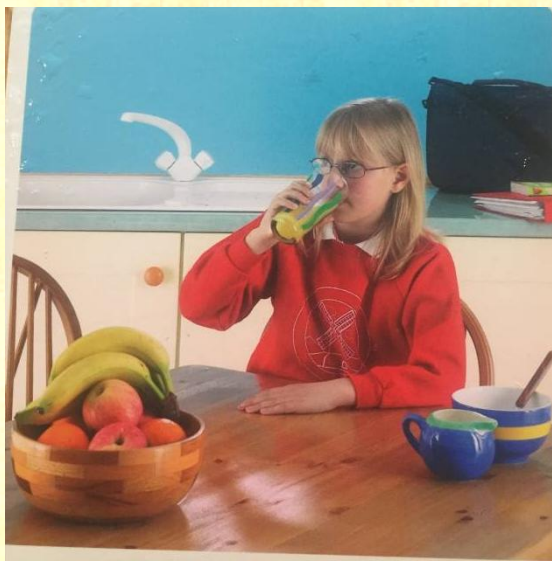
Γράφοντας Κοινωνικές Ιστορίες...

Καθορισμός χρονικών εννοιών, όπως: συνήθως, μια φορά τη βδομάδα, κτλ

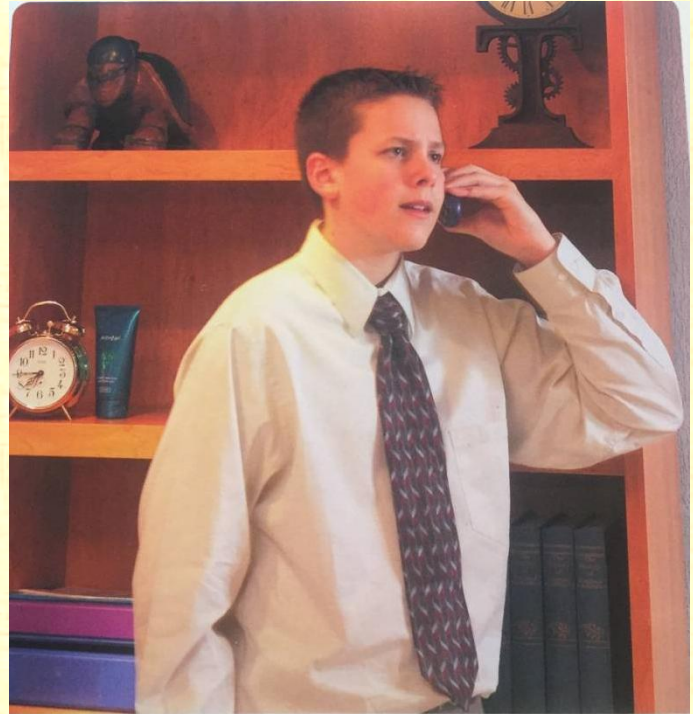
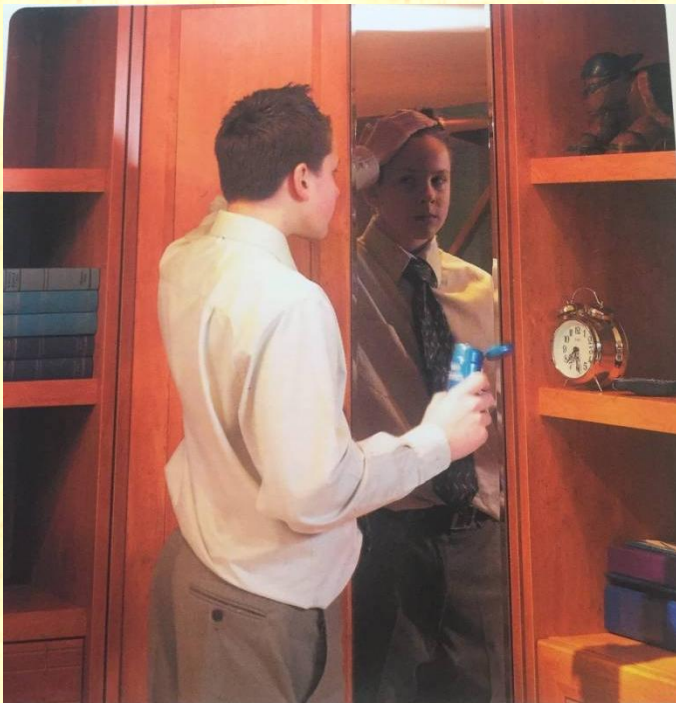
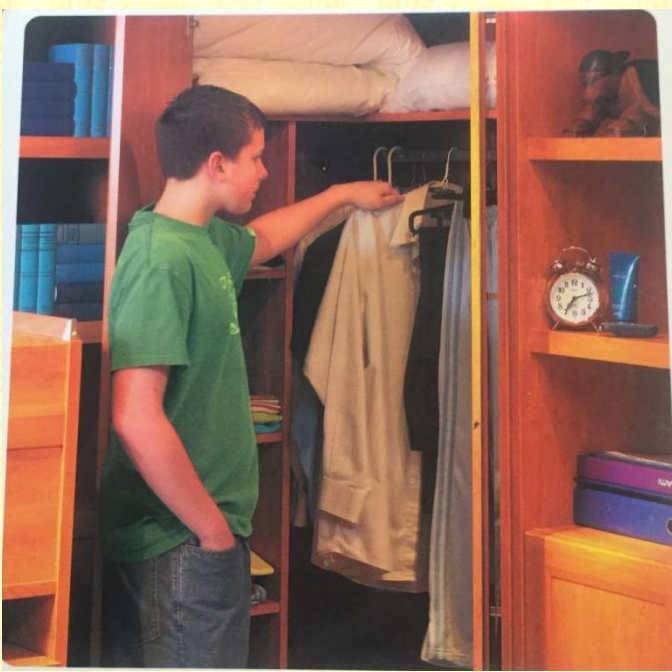
Χρήση των χρονικών εννοιών, όπως συνήθως ή μερικές φορές αντί για πάντα

Χρήση ερωτήσεων με τίτλους ή υπότιτλους (τα παιδιά με ΔΑΦ δεν ρωτούν συνήθως γιατί, τι, που, ποια, ποιο)

Απάντηση στις ερωτήσεις "γιατί, τι, που, ποια, ποιο.." μέσω των ιστοριών

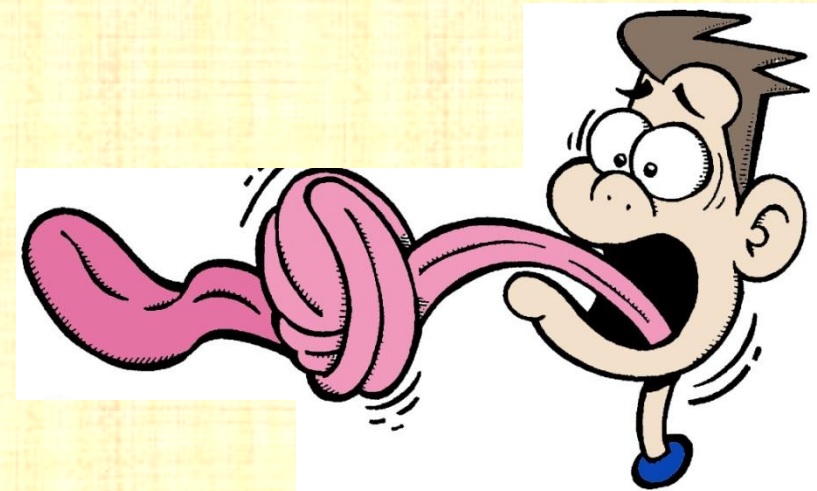

Ασκήσεις Άρθρωσης

Σύμφωνα 1/2

- **Χείλη:** Τα [p,m,b] παράγονται με τα χείλη.
Προσπαθήστε να τα αρθρώσετε καθαρά προφέροντας μία λέξη που να αρχίζει από αυτά τα σύμφωνα.
- **Χείλη και δόντια:** Για να προφερθούν τα σύμφωνα [f,v], τα επάνω δόντια πρέπει να έρθουν σε επαφή με τα κάτω χείλη.
- **Γλώσσα και δόντια:** Για τους φθόγγους [θ, δ] η άκρη της γλώσσας πρέπει να πάλλεται ελαφρά ανάμεσα στα δόντια.
- **Δόντια:** Τα [s, z] παράγονται όταν τα πάνω δόντια έρχονται σε επαφή με τα κάτω.

Σύμφωνα 2/2

- **Χείλη και δόντια:** Το διπλό σύμφωνο [ps] αρθρώνεται στην αρχή με τα χείλη και αμέσως μετά με τα δόντια
- **Γλώσσα και σκληρή υπερώα:** [t, d, l, r, n] πρέπει να αγγίζει τη σκληρή υπερώα.
- **Γλώσσα και μαλακή υπερώα:** Στο [k, γ, g, x] το πίσω μέρος της γλώσσας έρχεται σε επαφή με τη μαλακή υπερώα.
- **Γλώσσα μαλακή υπερώα και δόντια:** Το διπλό σύμφωνο [ks] παράγεται πρώτα με τη γλώσσα, που αγγίζει την σκληρή υπερώα και αμέσως μετά ο ήχος προφέρεται ανάμεσα στα πάνω και κάτω δόντια.

Α α

*Τα χείλη είναι
αρκετά ανοιχτά
και ο αέρας
βγαίνει
ανεμπόδιστα.*

Οο

Τα χείλη
στρογγυλεύουν
και η γλώσσα
ακουμπά
ελαφρά στη
βάση της
στοματικής
κοιλότητας.

Εε

*Τα χείλη ανοιχτά
προς τα πλάγια
και η άκρη της
γλώσσας είναι
κολλημένη στη
βάση των κάτω
δοντιών.*

Ττ

Τα δόντια είναι
ελαφρώς
ανοιγμένα και
η άκρη της
γλώσσας ωθεί
τον αέρα
χτυπώντας
πάνω στους
κοπτήρες.

ΛΛ

Η άκρη της
γλώσσας
ακουμπά στην
άκρη των
πάνω
μπροστινών
δοντιών (άνω
κοπτήρες) από
την εσωτερική
πλευρά

Τα χείλη και
τα δόντια
είναι ελαφρώς
ανοιγμένα και
η άκρη της
γλώσσας είναι
κολλημένη στη
βάση των
κάτω δοντιών.

Nv

*Το «ν» είναι
ρινικό. Τα χείλη
και τα δόντια
είναι ελαφρώς
ανοιγμένα. Η
άκρη της
γλώσσας
ακουμπά στο
εσωτερικό των
πάνω
κοπτήρων.*

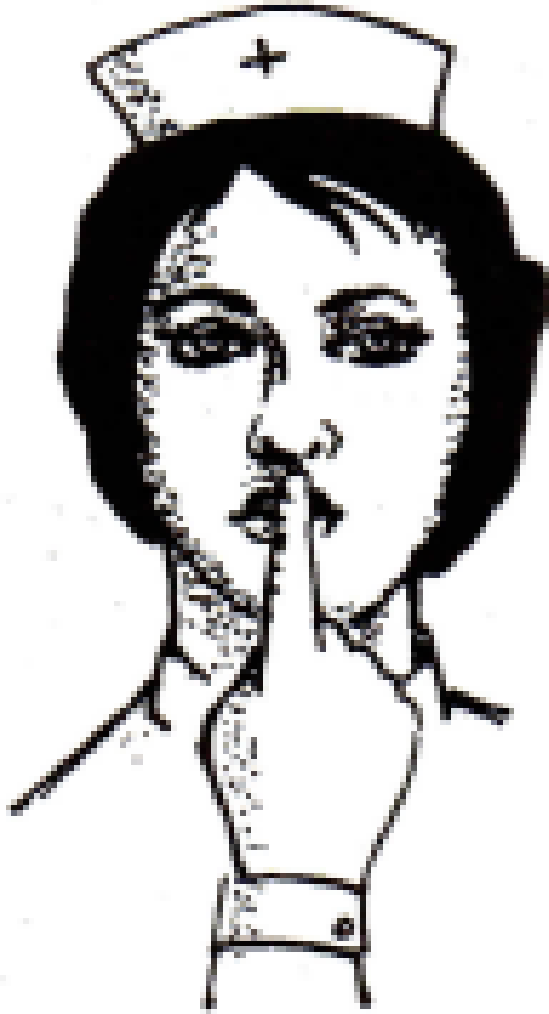

Μμ

Τα χείλη μένουν κλειστά και η γλώσσα ακουμπά στη βάση της κάτω σιαγόνας. Ο ήχος «μ» βγαίνει από τη μύτη (ρινικό «μ»).

Σσ

Κατά την προσφορά του «σ-ς» τα χείλη και τα δόντια είναι ελαφρώς ανοιγμένα. Η άκρη της γλώσσας ακουμπά στο εσωτερικό μέρος των μπροστινών δοντιών, ενώ το υπόλοιπο μέρος της γλώσσας ακουμπά στα υπόλοιπα δόντια. Ο ήχος «σ» βγαίνει από μια σχισμή στο κέντρο της γλώσσας και των μπροστινών δοντιών.

Δδ

Τα χείλη είναι ελαφρώς ανοιγμένα. Η άκρη της γλώσσας είναι ανάμεσα στους πάνω και κάτω κοπτήρες με την εκφορά του ήχου «δ» μαζεύεται προς τα πίσω.

Γγ

Η άκρη της γλώσσας είναι κολλημένη στη βάση των κάτω μπροστινών δοντιών, ενώ το κύριο μέρος του ουρανίσκου ανάλογα με το φωνήεν που ακολουθεί.

Ππ

*Τα χείλη μένουν
κλειστά και με την
ώθηση του αέρα
που βρίσκεται
μέσα στο στόμα
δονούνται
τα χείλη.*

Κκ

Η άκρη της
γλώσσας είναι
κολλημένη στη
βάση των κάτω
μπροστινών
δοντιών και το
υπόλοιπο μέρος
αυτής ακουμπά
στον ουρανίσκο

Ρρ

Η άκρη της γλώσσας κάνει κραδασμούς στο μπροστινό μέρος του ουρανίσκου, ενώ τα χείλη παραμένουν ανοιχτά.

ΟΥ ου

*Τα χείλη
στρογγυλεύουν
ενώ η γλώσσα
αιωρείται μέσα
στη στοματική
κοιλότητα.*

Ββ

Οι επάνω
κοπτήρες
ακουμπούν στο
κάτω χείλος και
από την σχισμή
των δοντιών
βγαίνει ο αέρας
σχηματίζον-
τας τον ήχο «β».

Χχ

Κατά την προφορά του «χ» ο αέρας βγαίνει ανεμπόδιστα από το στόμα ενώ η γλώσσα ακουμπά στη βάση της στοματικής κοιλότητας.

Φφ

*Οι επάνω
κοπτήρες
ακουμπούν στα
κάτω χείλη και ο
ήχος «φ» βγαίνει
από μια σχισμή
στη μέση των
πάνω δοντιών.*

Ζζ

Τα χείλη και τα δόντια είναι ελαφρώς ανοιγμένα και η άκρη της γλώσσας είναι κολλημένη ελαφρά στη βάση των κάτω μπροστινών δοντιών και ο ήχος του «ζ» βγαίνει από τη σχισμή των δοντιών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

*Επίσης τον Πρόεδρο του ΙΕΠ, τους συντελεστές του προγράμματος και ειδικά την κα. Γελαστοπούλου και τον κ.Αλεβίζο

Σοφία Γεωργακάκου
 Λογοπεδικός sofia.georgakakou@yahoo.gr
 ΚΕΔΔΥ Δ' Αθηνών